3.3.3. Mevzû Hadis

Hz. Peygamber'e ait olmayan, uydurularak ona isnat edilen sözlere **mevzû hadis** denir. Uyduran kişi, sözleri Hz. Peygamber'e nispet ettiği için bu ifadelere mevzû hadis adı verilmiştir. Ancak Hz. Peygamber'e isnat edilmesine rağmen ona ait olmayan bu sözler teknik anlamda hadis değildir. Uydurma hadise hadis denmesinin sebebi hadisin sahtesi olduğunu ifade etmek içindir. [38]

Resulullah'ın *"Kim benim adıma kasten yalan söylerse cehennemdeki yerine hazırlansın."*[39] şeklindeki buyruğu, hadis rivayet etme konusunda ümmetine bir uyarı ve ders niteliğindedir. Buna rağmen çeşitli sebeplerle hadis uyduran kişiler olmuştur. Muhaddisler ise hadislerin öğrenilmesi ve aktarılmasında büyük bir titizlik göstermişlerdir. Hz. Peygamber'e isnat edilen bu tür uydurma sözlerin sahih hadisler içerisine karışmasına engel olmuşlardır.

Kur'an'ın ve hadislerin öğrenilmesi İslam dininin tam olarak kavranması anlamına gelir. Bu nedenle sahabe nesli ve muhaddisler, Hz. Peygamber hayattayken ve onun vefatından sonra hadislerin öğrenilip aktarılmasında büyük titizlik göstermişlerdir. Bununla birlikte Müslümanların yeni bölgeler fethetmesi İslam coğrafyasının geniş bir alana yayılmasını sağlamıştır. Ancak tam anlamıyla iman etmemiş insanlarla farklı kültürlere sahip bireylerin bir arada yaşamaya başlaması İslam dünyasında bazı karışıklıklara sebep olmuştur. Özellikle üçüncü halife Hz. Osman'ın şehit edilmesi, büyük bir siyasi kargaşaya yol açmış ve bu karışıklık ortamında hadis uyduranlar ortaya çıkmaya başlamıştır.[40] Bu hususta fırka, mezhep, dil veya belde taraftarlığı, İslam düşmanlığı, İslam'a faydalı olma isteği, menfaat elde etme düşüncesi gibi çeşitli hadis uydurma sebeplerinden söz edilebilir.[41]

HADİS UYDURMA NEDENLERİ

Siyasi gruplarını, mezheplerini, dillerini veya yaşadıkları bölgeyi başkalarına üstün göstermek ve kendi görüşlerini savunmak isteyen bazı kişiler hadis uydurmuşlardır.[42] Hz. Peygamber'e söylemediği sözlerin isnat edilmesinin bir başka nedeni, bazı grupların kendi dilinin veya yaşadığı bölgenin üstün olduğunu kanıtlamaya çalışmalarıdır. Horasan bölgesinin şehirlerini metheden ve Merv şehrini meleklerin koruduğunu anlatan[43] mevzû hadis bunun örneklerinden biridir.

İslam dünyasının kısa sürede geniş bir coğrafyaya yayılması, Müslüman gibi görünüp İslam'a düşmanlık eden kişilerin artmasına zemin hazırlamıştır. Zındık olarak adlandırılan bu kişiler, siyasi veya askerî yollarla mağlup edemedikleri Müslümanları fitne çıkararak zarara uğratmaya çalışmışlardır. Bu doğrultuda hadis uydurarak İslam'a zarar vermek istemişler ancak muhaddisler geliştirdikleri yöntemlerle buna fırsat vermemişlerdir.[44]

HADİS UYDURMA NEDENLERİ

Fırka, Mezhep, Dil veya Belde Taraftarlığı	**İslam Düşmanlığı**	**İslam'a Faydalı Olma İsteği**	**Menfaat Elde Etme Düşüncesi**

Grafik Bilgi 3.4
Hadis uydurulmasının sebepleri

Hadis uydurma nedenleri içerisinde en ilginç olanı İslam'a faydalı olma arzusudur. Bu kişiler, Kur'an'da ve hadislerde yer alan ibadetleri yeterli görmemiş ve insanları ibadete teşvik etmek düşüncesiyle hadis uydurmuşlardır. "Şu sureyi şu kadar okuyan kişi cennette şu nimetlere kavuşur.", "Şu gecelerde şu kadar rekât namaz kılan, her rekâtında falan sureleri okuyan kişi şu kadar sevap kazanır." gibi ifadelerle nakledilen rivayetler bu duruma örnek verilebilir. Hadis uydurarak İslam'a faydalı olduklarını düşünenler, aslında dine en büyük zararı vermişlerdir. Zira bu düşünceye sahip olan kimselerin uydurdukları hadislerin ibadetle ilgili olması ve o kişilerin Müslümanlıklarına dair ilk başta şüphe duyulmaması mevzû hadisin tespitini daha da zorlaştırmıştır.[45]

Hz. Peygamber'in vefatından sonra Müslümanlar hadislere büyük bir değer vermiş ve bu rivayetlere uygun bir hayat sürdürmeye çalışmışlardır. Ancak hadislere verilen bu değeri istismar etmeye çalışanlar; bir siyasetçiye yaranmak, makam elde etmek, malını pazarlamak gibi niyetlerle hadis uydurmuşlardır.[46]

Bir hadisin mevzû olup olmadığını yalnızca konusuna bakarak belirlemek her zaman mümkün değildir. Dolayısıyla bir hadisin uydurma olduğunu anlayabilmek için muhaddisler tarafından uygulanan yöntemler esas alınmalıdır.

Hadis uydurmalarının başlaması üzerine muhaddisler, dinin temel kaynaklarından olan hadisleri korumak için çeşitli tedbirler almışlardır. Bu tedbirlerin başında isnat sistemi gelir. Muhaddisler tarafından en gelişmiş hâliyle ve mükemmel şekilde uygulanan bu sistemde hadis nakleden kişiye "Kimden duydun?" sorusu sorularak rivayetin sıhhatinin kontrolü sağlanmıştır. Muhaddisler, hadisin mevzû olup olmadığını bu sistemin yanı sıra tarihî ve coğrafi bilgilere de dayanarak tespit etmişlerdir.

Sıra Sizde

Muhammed bin Sirin şöyle demiştir: "Önceleri isnadı sormazlardı fakat fitne ortaya çıkınca 'Ravilerinizin adını bize söyleyin.' denmeye başlandı. Sonrasında da sünnet yolunda olanların hadisleri alındı, bidat ehlinin rivayetleri terk edildi."

(Müslim, "Mukaddime", 7)

Muhammed bin Sirin'in bu sözünden yola çıkarak hadis uydurmacılığı ile isnat sistemi arasındaki ilişkiyi açıklayınız.

....

....

Hadis âlimleri yalan söylediğini tespit ettikleri kişileri ifşa etmiş, onların isimlerini ve uydurdukları hadisleri çeşitli eserlerde toplamışlardır. Ayrıca halk arasında meşhur olan veya bazı eserlerde yer alan hadisleri sıhhat açısından değerlendirmişlerdir. Böylece uydurma sözlerin sahih hadisler içerisine karışmasına engel olmuşlardır.[47]

Hadis çeşitleri ile ilgili e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Mevzû hadislerden bazıları anlamlı ve hikmetli sözler olabilir. Ancak dinde olmayan bir sözün Hz. Peygamber'e nispet edilmesinin getirdiği yükümlülükler sebebiyle bu tür uydurma hadisler İslam dinine zarar verir. Öncelikle bir Müslüman'a düşen görev Kur'an ve sünnetteki emirleri uygulamak olmalıdır. Mevzû hadislere inanmak ise hiçbir faydası olmayan hurafelerle meşgul olmak anlamına gelir. Bu durum, insanların gerçek sünnetten uzaklaşmasına sebep olur. Günümüzde yaygın olan hurafelerde halk arasında yayılan mevzû hadislerin de etkisi bulunmaktadır.

Hadis çeşitleri ile ilgili e-içeriğe bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Uydurulmuş sözler, her ne sebeple olursa olsun hadislere güvensizlik oluşturur. Bu şekilde üretilen mevzû hadisler, Hz. Peygamber'e dayandırılan rivayetlere güvenilmeyeceği gibi bir düşünceye sebep olabilir. Oysa mevzû hadislere karşı alınan tedbirler, hadislerin doğru bir şekilde nakledilmesini ve kaydedilmesini sağlamıştır. Böylelikle sahih hadisler günümüze kadar ulaşabilmiştir. Hadis öğrenirken mevzû hadislerin varlığı göz önünde bulundurulmalı, kaynak sorgulaması yapılmalı ve muhaddislerin rivayetlerle ilgili açıklamaları dikkate alınmalıdır.

Sıra Sizde

Aşağıdaki şiirde hadis uydurulma sebeplerinden hangisine değinildiğini bularak şairin buna itiraz etmesinin nedenini açıklayınız.

"(...)
Hadîsi vaz' ediyorken sevâb uman bile var!
Sevâbı var mı imiş, bir zaman gelir, anlar!
Cihânı titretiyorken nidâ-yı "Men kezebe…"
İşitmiyor mu, nedir, bir bakın şu bî-edebe:

Lisân-ı pâk-i Nebî'den yalanlar uyduruyor;
Sıkılmadan da «sevâb işledim» deyip duruyor!
Düşünmedin mi girerken Şerîat'in kanına?
Cinâyetin kalacak zanneder misin yanına?
(...)"

(Mehmet Âkif Ersoy, *Safahat*, 216)

Etkinlik-4

Amaç	Sıhhat derecesine göre hadis çeşitlerini zihin haritasında gösterebilme
Yönerge	**Aşağıdaki uygulama adımlarını takip ederek etkinliği yapınız.** 1. Sıhhat derecesine göre hadis çeşitleriyle ilgili konu ve alt konu başlıklarınızı düşünerek bu başlıkları bir kâğıdın/kartonun üzerine yerleştiriniz. 2. Hazırladığınız başlıklarla ilgili zihninizde canlanan görsel/işaret/kavram veya cümleleri istediğiniz tasarımda karton üzerine yerleştirdiğiniz haritaya ekleyiniz. a) Haritanızı oluştururken renkli kalemler ve çizimlerden faydalanabilirsiniz. 4. Hazırladığınız zihin haritasını arkadaşlarınızla paylaşınız.
Değerlendirme	**Hazırladığınız zihin haritasını yazılı olarak açıklayınız.** ....

Kontrol Noktası

1. soruyu tablo üzerinde cevaplayınız.

1. A sütununda sahih hadiste bulunması gereken şartlar, B sütununda ise bu şartların açıklamaları verilmiştir. A sütununda yay ayraçla belirtilen yerlere B sütunundaki açıklamalardan uygun olanın harfini yazınız.

A	B
I. (b) Zabt sahibi ravi	**a.** Güvenilir raviye aykırı rivayette bulunmamak
II. (d) Muttasıl isnat	**b.** Ravinin hafızasının kuvvetli olması, ezberlediği hadisleri muhafaza etmesi
III. (ç) Muallel olmamak	**c.** Ravinin güvenilir olarak bilinmesi
	ç. Hadiste gizli bir kusur bulunmaması
	d. Hadisin isnadında kopukluk olmaması

Aşağıdaki 2 ve 3. soruların cevaplarını boş bırakılan alanlara yazınız.

2. Mahmud bin Gaylan ▶ Ebu Ahmed Zübeyri ▶ Süfyan ▶ Ceriri ▶ Ebül Ala bin Şihhir ▶ Benî Hanzala kabilesinden bir adam ▶ Şeddad bin Evs "Hz. Peygamber bize 'Allah'ım, senden işlerimde sebatkâr olmayı istiyorum...' duasını öğretirdi." demiştir.

(Tirmizi, "Daavat", 23)

Ravileri verilen bu hadisişerif, sıhhat derecesine göre hangi hadis çeşidine örnektir? Gerekçelendirerek açıklayınız.

Zayıf hadistir. Çünkü hadisin râvilerinden birinden "bir adam" şeklinde bahsedilmiş, ismi belirtilmemiştir.

3. İslam'a düşmanlık etme düşüncesiyle hadis uyduranlar dine nasıl bir zarar vermeyi amaçlamaktadır?

Bu kişiler, siyasi veya askerî yollarla mağlup edemedikleri Müslümanları fitne çıkararak zarara uğratmaya çalışmışlardır.